

Eduskunnan lakivaliokunnalle

AIPA-hankkeen kuuleminen 21.3.2018 summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevasta hallituksen esityksestä (HE 190/2017)

AIPA-hankkeen tilanne

AIPA-hankkeessa kehitetään syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toimintaa siirtymällä lainkäyttöasioissa sähköisiin työtapoihin. Uusia työtapoja tukemaan rakennetaan tietojärjestelmäkokonaisuus, jossa asian käsittely hoidetaan sähköisesti vireille tulosta ratkaisemiseen ja arkistointiin saakka. Tehtävänsä toteuttamiseksi hanke on käynnistänyt laaja-alaisesti sähköisten työtapojen kokeilemisen lainkäytössä ja tunnustuksena tästä Valtiokonttori on myöntänyt Uuden työn Kaiku 2017 -palkinnon oikeusministeriölle.

Hankkeessa rakennettava tietojärjestelmä otetaan käyttöön vaiheittain. Ensimmäinen käyttöönotto on koskenut summaaristen sakkoasioiden käsittelyä. Pilottikäyttö on aloitettu joulukuun alussa 2016 ja valtakunnallinen käyttö helmikuussa 2017. Parhaillaan on käynnissä järjestelmän toinen käyttöönotto, joka koskee niin sanottujen salaisten pakkokeinojen käsittelyä. Pilotti on aloitettu 5.3.2018 Helsingin käräjäoikeudessa ja valtakunnallinen käyttö alkaa 21.5.2018. Järjestelmä on osoittautunut käytössä varmatoimiseksi ja käyttäjien palaute on ollut positiivista. Viimeisimmässä käytettävyytutkimuksessa arvioijat ovat sijoittaneet AIPAn käytettävyyden hyvän ja erinomaisen välille.

Seuraava käyttöönotto tapahtuu vuoden 2018 viimeisellä neljänneksellä ja silloin kysymys on perhe-, jäämistö- ja holhousoikeudellisten hakemusasioiden käsittelystä. Pirkanmaan käräjäoikeus toteuttaa pilotoinnin ja valtakunnalliseen käyttöön siirrytään alkuvuodesta 2019. Hakemusasioiden toteutustyön rinnalla hankkeessa on käynnissä rikosasioiden käsittelyä varten toteutettavan Vitja-AIPA-rajapinnan määrittely, jonka toteuttaminen aloitetaan loppukesästä 2018.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

AIPA-hanke on ollut edustettuna kesäkuussa 2016 asetetussa oikeusministeriön työryhmässä, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus lainsäädännön muuttamisesta siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia. Hanke on tuonut työryhmässä esiin mahdollisuuden järjestää summaaristen riita-asioiden käsittely valtakunnallisen työjonon varaan summaarisia sakkoasioita vastaavalla tavalla ja viitannut mahdollisuuteen myös työryhmän mietinnöstä (Summaaristen riita-asioiden keskittäminen, OMML 12/2017) antamassaan lausunnossa.

Oikeusministeriössä on keväällä 2017 käsitelty summaaristen riita-asioiden keskittämisen ja AIPA-hankkeen aikataulun yhteensovittamista. Tuolloin lähtökohtana on ollut, että summaaristen riita-asioiden toiminnallisuuksien pitää olla toteutettuna hyvissä ajoin ennen vuoden 2018 loppua, jotta järjestelmä voitaisiin asianmukaisesti testattuna ottaa käyttöön heti vuoden 2019 alussa. Edelleen todettiin, että AIPA-hanke ei voi sitoutua tällaiseen aikatauluun muun muassa siksi, että seuraavan toteutusvaiheen hankinnan tiedettiin tapahtuvan vasta myöhemmin vuoden 2017 aikana. Tuolloin linjattiin, että summaaristen riita-asioiden keskittämisen vaatimat muutokset tehdään vanhoihin järjestelmiin. Tämän linjauksen jälkeen AIPA-hankkeen aikataulusuunnittelussa on lähdetty siitä, että summaaristen riita-asioiden käsittely toteutetaan vasta hankkeen loppupuolella.

Hankkeessa suunniteltua toteuttamisjärjestystä voidaan luonnollisesti muuttaa, mutta nyt jo käynnissä olevat tehtävät varaavat hankkeen toteutuskapasiteetin kokonaisuudessaan vuoden 2018 loppuun asti. Summaaristen riita-asioiden toiminnallisuuksia päästäisiin toteuttamaan aikaisintaan vuoden 2019 alussa. Silloinkin hankkeen voimavaroista pääosa on suunnattava Vitja-rajapinnan ja rikosasioiden käsittelyn toteuttamiseen. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn mahdollistaminen AIPAssa vaatii kohtuullisen suuren työmäärän, koska samalla on toteutettava näiden asioiden sähköiseen vastaanottamiseen tarvittavat rajapinnat sekä lisäksi haastemiestoiminnallisuudet AIPaan tai integraatio nykyiseen haastemiesjärjestelmään. Täsmällistä työmääräarviota tästä kokonaisuudesta ei ole käytettävissä. On kuitenkin ilmeistä, ettei summaaristen riita-asioiden käyttöönotto voisi tapahtua vielä vuoden 2019 aikana.

Summaaristen sakkoasioiden valtakunnallinen työjono

Sakkoasiat saapuvat AIPA-järjestelmään sähköisen rajapinnan kautta esitutkintaviranomaisen Patja-järjestelmästä. AIPAssa asiat talletetaan valtakunnalliseen työjonoon ("sakkosäkki"), josta käyttäjät poimivat asiat ratkaistavaksi. Poiminta tapahtuu ikäjärjestyksessä niin, että vanhimmat asiat poimitaan ensimmäisenä. Käyttäjä voi lisäksi määrittää poiminnan yhteydessä asian kieleen liittyvät kriteerit. Samalla tavalla käyttäjä voi myös määrittää sen, ottaako hän ratkaistavaksi Ahvenanmaalla annettuja sakkovaatimuksia.

AIPA ei ohjaa sakkoasioita automaattisesti tiettyyn virastoon tai tietylle syyttäjälle. Ratkaistavien sakkoasioiden määrät sovitaan osana tulosneuvotteluja ja virastoissa taas määritellään syyttäjät, jotka näitä asioita käsittelevät. AIPasta voidaan todentaa poimittujen ja ratkaistujen asioiden määrät, mutta muuta ohjausta järjestelmään ei ole ainakaan toistaiseksi rakennettu.

Pasi Kumpula
Käräjätuomari, kehityspäällikkö
Oikeusministeriö, AIPA-hanketoimisto